

3. Veterinaartegevus, toiduohutus ja -järelvalve

3.1. Loomade tervislik seisund ja tauditõrje

Eesti oli 2000. aastal vaba kõikidest eriti ohtlikena klassifitseeritavatest loomataudidest ehk A-nimekirja tauditõrje taudidest.

- veisekarjad olid vabad suu- ja sõrataudist, veiste katkust, BSE-st, tuberkuloosist ja brutselloosist. Veiste enzootilist leukoosi esines üksikjuhtudel, mis ei avaldanud mõju karja üldisele leukoosivabale staatusele. Jätkus riiklik tauditõrjeprogramm kunstlikus seemenduses kasutatavate veiste tauditõrje staatuse tagamiseks veiste genitaalse kampülobakterioosi, nakkava rinoträhheidi, paratuberkuloosi, leptospiroosi, klamüdioosi ning trihhomonoosi osas;
- seakarjad olid vabad suu- ja sõrataudist, sigade klassikalisest katkust, aujezsky haigusest, brutselloosist ning sigade reproduktiiv-respiratoorsest sündroomist;
- lamba- ja kitsekarjad olid vabad brutselloosist, jäärade nakkavast epididümiidist ning kitsede artriit/entsefaliidist. Lammaste maedi-visna antikehi leiti 1288 uuritud loomast 277-l. Kliiniliselt haigust ei diagnoositud.
- linnukarjad olid vabad lindude gripist ja Newcastle'i haigusest.
- Loomadele ja inimestele ühiste haiguste ehk zoonooside hulka kuuluvaid ja suurimat ohtu oma leviku ulatuse tõttu põhjustavaid taude diagnoositi järgmiselt: - marutaudi 130 loomal, neist 36. juhul põllumajandus-ja koduloomadel;
- trihhinelloosi diagnoositi uuritud 622-st proovist 19 juhul. Kõik olid metsloomad (kährik 7, ilves ja rebane 4, mets siga 2 ja ning karu ja nugi).
- salmonella enteridist diagnoositi 3-s linnukarjas.

Stabiilse loomatauditõrje staatuse tõttu ei esinenud loomataudidest põhjustatud majanduslikke kahjusid loomapidajatele ega kaubanduslikke kitsendusi loomade ja loomsete saadustega kauplemisel. Samuti oli tarbija kaitstud zoonoosidest tulenevate ohtude eest.

2000 aastal kehtestati loomatauditõrje seadusega tauditõrjealaste meetmete raamistik.

Jõustati järgmised loomatauditõrje alased õigusaktid:

- eriti ohtlike loomataudide ennetamise ja tõrjega seotud kulude hüvitamise tingimused ja kord;
- eriti ohtlike loomataudide nimekirja mittekuuluvate loomataudide ennetamise ja tõrje finantseerimise kord;
- veiste enzootilise leukoosi tõrje eeskiri;
- marutaudi tõrje eeskiri;
- loomade trihhinelloosi tõrje eeskiri;
- loomsete jäätmete liigitus, nende käitlemise veterinaarõuded ning käitlemisega tegelevate ettevõtete tunnustamise kord.

Seoses järjest suureneva "hullulehmataudi" ehk veiste spongiformse entsefalopaatia (BSE) levikuga Euroopa Liidu liikmesriikides ja vajadusest ennetada haiguse levikut Eestis ning selgitada olukord Eestis, moodustas Vabariigi Valitsus veiste spongiformse entsefalopaatia alase ministriumidevahelise komisjoni

3.2. Toiduseaduse rakendusaktid

2000. aastal jätkus toiduseaduse alusel toidu ohutust reguleerivate õigusaktide ettevalmistamine. Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestati:

- toidus lubatud **saasteainete** loetelu ja piirnormid; ,
- toidus lubatud **lisaainete** loetelu ja piirnormid toidugruppide kaupa, lisaainete kasutamise tingimused ja viisid ning lisaainete märgistamise ja muul viisil teabe esitamise erinõuded;
- ,taimses toidus ja selle pinnal lubatud **keemiliste taimekaitsevahendite jääkide** loetelu ja piirnormid ning taimsest toidust ja selle pinnalt kontrollproovide võtmise ja analüüsimise meetodid;
- proovide võtmise kord ja analüüsimise meetodid **aflatoksiinide** sisalduse määramiseks toidutoormes ja toidus;
- toidugruppide suhtes esitatavad **mikrobioloogilised nõuded**,
- **külmutatud toidu** käitlemise ja märgistamise nõuded;
- **kohviekstrakti ja siguriekstrakti** koostis- ja kvaliteedinõuded, märgistamise erinõuded ning proovide võtmise ja analüüsimise meetodid;
- **kakao- ja šokolaaditoodete** koostis- ja kvaliteedinõuded ning märgistamise erinõuded;
- **meditsiinilisel näidustusel** kasutamiseks ettenähtud toidu koostis- ja kvaliteedinõuded ning selle valmistamiseks kasutatavate ainete ja käitlemise suhtes esitatavad nõuded ning märgistamise ja muul viisil teabe edastamise erinõuded ja kord;
- **eritoidu käitlemise lubade** taotlemise ja andmise kord;
- **geneetiliselt muundatud** sojaubadest või maisist saadud toidu märgistamise ja muul viisil teabe edastamise erinõuded;
- **järelevalve kord tapamajas** loomade tapmise, toidutoorme esmase töötlemise ja toidu käitlemise üle;

Põllumajandusministri määrusega kehtestati:

- **hakkliha ja tükilihast** toodete hügieeninõuded ja arvestuskohustuse täitmise tingimused ja kord;
- **lihatoodete** hügieeninõuded ja arvestuskohustuse täitmise tingimused ja kord;
- **vedela õli ja rasva ning toorsuhkru** meritsi veo hügieenieeskiri.

3.3. Toidujärelevalve

Toiduseaduse jõustumine tingis järelevalveasutuste töö ümberkorraldamise. Põllumajandusministeeriumi juurde moodustatud ajutine komisjon, mille koosseisu kuulusid Sotsiaalministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi, Tervisekaitseinspeksiooni ning Veterinaar- ja Toiduameti esindajad, töötas välja järelevalveasutuste ümberkorraldamise kava. 2. oktoobril 2000. a anti Veterinaar- ja Toiduameti üle dokumendid ettevõtete kohta, mis kuuluvad peale ümberkorraldusi nende järelevalve alasse. Alates 1. detsembrist 2000. a on järelevalve korraldatud vastavalt toiduseaduses sätestatule (vt Tabel 1).

Tabel 1. Järelevalve jaotus toiduseaduse alusel

Järelevalveasutus	Järelevalve valdkond
Veterinaar- ja Toiduamet	loomse toorme tootmine, loomset päritolu toitu käitlevad ettevõtted ja nende juures asuvad laod mitteloomset päritolu toitu käitlevad ettevõtted, hulgilaod ning transpordivahendid
Tervisekaitseinspeksioon	jaekaubandus ja toitlustamine
Riiklik Tarbijakaitseamet	jae- ja hulgimüügi etapis järelevalve toidu koostise, toidu säilitustingimuste ja teabe esitamise kohta

Peale ümberkorraldusi teostab **Veterinaar- ja Toiduamet** järelevalvet 1340 toidukäitlemisettevõtte üle, sealhulgas Tervisekaitseinspeksiooni järelevalve alast üle antud 826 mitteloomset päritolu toitu käitleva ettevõtte üle. Järelevalve all olevate käitlemisettevõtete jaotumine valdkondade järgi on esitatud tabelis 2 ja 3.

Tabel 2. Mitteloomset päritolu toitu käitlevad ettevõtted

Valdkond	Ettevõtete arv
Pagaritooted	196
Hulgiladu	336
Teravili, teraviljatooted	13
Kondiitritooted	17
Joogid	15
Alkohoolsed joogid	22
Puu- ja köögiviljatooted	11
Maitseained	3
Kulinaartootmine	21
Kastmed	23
Muu tootmine	11
Autotransport	158
Kokku	826

Tabel 3. Loomset päritolu toitu käitlevad ettevõtted

Valdkond	ettevõtete arv	Märkused
Piimatööstus	46	neist 7 omas EL-I tunnustust
Kalatööstus, tehaslaevad	135 13	neist 25 omas EL-i tunnustust neist 13 omas EL-i tunnustust
Lihatööstus	278	
Munatootmisettevõtted	42	
Kokku	514	

Veterinaar- ja Toiduameti poolt teostatud käitlemisettevõtete inspekteerimiste ja proovide võtmise kohta 2000. aastal annab ülevaate tabel nr 4.

Tabel 4. Veterinaar- ja Toiduameti poolt teostatud käitlemisettevõtete inspekteerimiste ja võetud proovide arv aastal 2000

Valdkond	Inspekteerimiste arv	Järelevalve korras võetud proovide arv
Lihaettevõtted	1340	7447
Piimaettevõtted	520	1496
Kalaettevõtted	732	1289
Munatootmisettevõtted	81	217
Kokku	2673	10449

Veterinaar- ja Toiduameti Piiriteenistuse poolt peeti 2000. aastal järelevalve käigus

piiripunktides kinni 744 kaubapartiid. Kinnipidamise peamiseks põhjuseks oli kauba saatdokumentide mittevastavus kehtivatele nõuetele. Kaubapositsioonide järgi oli rohkem kinnipidamisi liha, kala ning nendest valmistatud toodete osas. Lähteriiki saadeti tagasi 4077 t kaupu. Peamiseks tagasisaatmise põhjuseks oli dokumentide või kauba mittevastavus nõuetele, aga ka veonõuete mitterahuldav täitmine. Koguseliselt üle poole tagasisaadetud kaupadest oli pärit Venemaalt.

Toidutoorme ja toidu järelevalve tõhustamiseks piiril valmistati ette 2000. aastal ja kehtestati järgmised õigusaktid:

- Vabariigi Valitsuse 29. septembri 2000. a määrus nr 313 loomade ja loomsete saaduste, toidu ja toidutoorme, söötade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega rahvusvahelise kaubanduse konventsioonis (CITES) loetletud kaupade impordiks ja ekspordiks lubatud **piiripunktide loetelu** kehtestamine ning **nõuded loomade ja loomsete saaduste impordiks ja ekspordiks ettenähtud piiripunktidele;**

- põllumajandusministri 28. juuni 2000. a määrus nr **47 veterinaar- ja toidujärelevalve teostamise kord kaupade sisse- ja väljaveol**

Toidutoorme ja toidu Eestisse importimiseks tegevuslubade väljastamine

Vastavalt 1. jaanuarist 2000. a jõustunud toiduseadusele muutus toidutoorme ja toidu importimiseks tegevuslubade väljastamise kord. Enne 1. jaanuarit 2000. a väljastatud tegevuslitsentsid on kehtivad kahe aasta jooksul alates toiduseaduse jõustumisest, s.t alates 1. jaanuarist 2000. a. Enne tegevuslitsentsi kehtivusaja lõppu on importijal õigus taotleda tegevusloa pikendamist vastavalt korrale, mis on sätestatud põllumajandusministri 19. jaanuari 2000. a määrusega nr 1 toidutoorme ja toidu importimiseks tegevuslubade väljastamise kord (RTL 2000, 16, 207).

2000. aasta lõpuks oli toidutoorme ja toidu Eestisse importimiseks kehtivate tegevuslubade (tegevuslitsentside) arv 695.

Laboratooriumide volitamine järelevalve käigus võetud kontrollproovide analüüsimiseks.

Vastavalt toiduseaduses sätestatud nõudele võib järelevalve käigus võetud kontrollproove analüüsida selleks **volitatud laboratooriumides**. Volitatud laboratooriumina ja referentlaboratooriumina tegutsemiseks volituse taotlemise kord ja volitamise kriteeriumid on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 29. detsembri 1999. a määrusega nr 435:

2000. a anti 17 laboratooriumile õigus tegutseda volitatud laboratooriumina järgmistes valdkondades:

1. toidu koostise ja toiteväärtuse määramine;
2. lisaainete määramine;
3. saasteainete määramine;
4. metallide ja toksiliste elementide määramine;
5. taimekaitsevahendite jääkide määramine;
6. üldiste indikaatororganismide määramine;
7. tinglikult patogeensete mikroorganismide määramine;
8. patogeensete mikroorganismide määramine.

Laboratooriumide volitamise tulemusena kujuneb välja laboratooriumide võrk järelevalve toimingute tegemiseks, s.o kontrollproovide analüüsimiseks, ning millega peab tagatud olema riikliku järelevalve objektiivsuse ja tõhususe ning võimaldama analüüsitulemuste võrdlemist rahvusvahelisel tasemel.

Volitatud laboratooriumide nimekiri kontrollproovide analüüsimise valdkondade kaupa on toodud Põllumajandusministeeriumi koduleheküljel <http://www.agri.ee> alajaotises "Toiduohutus ja järelevalve".

2000. aastal viidi Põllumajandusministeeriumi koordineerimisel läbi toidu kvaliteedi ja ohutuse seire alljärgnevates valdkondades:

- 1) lisaainete seire;
- 2) taimekaitsevahendite jääkide seire;
- 3) mükotoksiinide seire;
- 4) loomse päritoluga toidus esinevate saasteainete (ravimid, hormoonid,

raskemetallid) seire;

5) polüklooritud bifenüülide (PCB) seire.

6) benso[a]püreeni seire.

7) glükoalkaloidide seire.

8) N-nitrosoühendite seire.

9) toiduga kokkupuutuvate materjalide nõuetele vastavuse seire.

10) lisaainete puhtuskriteeriumidele vastavuse seire.

Analüüse teostasid alljärgnevad laboratooriumid:

- Tervisekaitseinspektsiooni Kesklaboratoorium valdkondades 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10;
- Veterinaar- ja Toidulaboratoorium valdkonnas 4;
- Taimse Materjali Kontrolli Keskus valdkondades 2, 3, 4;
- Eesti Põllumajandusülikooli toiduhügieeni laboratoorium valdkonnas 4.

2000. aasta toiduainete seire tulemused avaldatakse 2001. aasta jooksul eraldi väljaandena.

2000. aastal ilmusid 1999. aasta seire kohta järgmised väljaanded:

1. Taimse Materjali Kontrolli Keskus. **“Toidu kvaliteedi ja ohutuse seireprogrammid. Taimekaitsevahendite jääkide (pestitsiidijääkide) seireprogramm. Taimekaitsevahendite (pestitsiidijääkide) jääksisalduse määramine puu- ja köögiviljades 1999”**. Koostanud Merike Toome. Saku, 2000.

2. **“Toidu kvaliteedi ja ohutuse seireprogrammid. Lisaainete seire 1999. a Estonian National Monitoring Programme of Food Additives 1999”**. Koostajad Kalle Ilmoja, Mari Reinik. Tartu, 2000. ISBN 9985-9186-6-5.

3. **“Toidu kvaliteedi ja ohutuse seireprogrammid. Saasteainete seire 1999. a Glükoalkaloidide sisalduste määramine kartulites. PCB määramine toiduainetes. Benso[a] püreeni määramine suitsutatud toiduainetes. Estonian National Monitoring Programme of Food Contaminants 1999. Glycoalkaloids, PCBs, Benzo[a]pyrene”**. Koostajad Kalle Ilmoja, Mari Reinik. Tartu, 2000. ISBN 9985-9186-5-7.